

רבינו חננאל

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

מסורת הש"ס

ואימא מבעה זה הסי' פי' כיון דקרא לא דייקי לא כמר ולא כמר וא"ל ואלת מיס על פני חזות ואע"ג דשילת בעיריה כנהמה איירי מ"מ מיס נמי משתמעי מיניה מדאפקיה רחמנא כמה נלשון ושלח ולעיל דבעי כמא' מוקמינן לה לא מלי מוקמינן מיס אית לן לאוקומי כמילי דשור מרכיב בעיריה וא"ל והני מיס ה"ד אי דמשקיל עליה נדקא דמיא וכנה רלשון כמו הוא ואי כנה שני גרמא בעלמא הוא כדלמירין כהנשפין (סנהדרין דף ע"ו) וי"ל דמייירי כנה שני וקמ"ל כדכח שני נמי חייב א"נ כמר דנמו ולא דמי לבדו כגון פותקין ביבומיהן ללקמן (דף ל.) ואע"ג דלמי כמה ה"ל הוה אמיהא דאלטערין לכותבו לאיבי כלים דמזכיר לא הוה שמעינן והוה מלי למיפקר מאי לא זה הוה שיש כהן רוח חיים אלא דללאו הכי משני פסיר: **מי** כתיב מיס נבע. וא"ל כי כתיב נמי נבעו בן מיתומא ממתי' מיס דמי קמני נבעה כדדיק לעיל (דף ג.) גבי שן דו"ל נבעה שייך לאקשוי אלא גבי שן דליתני נבעה ששן עלמו נבעה דמנענה משמע מגלה (דבר אחר שהיה מוסיה) אלא כמיס שייך שפיר לישנא דמנענה שהמיס רוחחיים מענענע: **שלשה** עשר אבות נייקי. ודיניהם י"ב דשוכר כשומר שכן היו או כשומר חנם היו: **שוכר** חנם והשואל. שומר חנם פטור מן הכל חוץ מן הפשיעה שאל חייב בכל מן ממתת ממתת מלאכה ונושא שכן חייב בתקלה בגניבה ואכילה ופטור באונסין לכן נקטו להו כזה הסדר ולא כקדר שנכתב כפרשה:

תרי גווי אדם. וא"ל כיון דמני תרי גווי אדם ארס ליתני נמי ג' אבות בשור הקרן והשן והרגל וי"ל דניחא ליה ללול כולם בשור כמו מנה דמתני: **ועדים** וזמני. פירש ריב"א דאפילו שילם על פי העדים וזמנין חייבין דלא שייך בממון כאשר זמס ולא כאשר עשה דאפשר בחזרה ורי"י מפרש דלא לרין להאי טעמא דגבי ממון מחייבין להו נק"ו דגבי ממון עושין מן הדין והא דלמירין כמסת (דף ה.) הרגו אין נהרגים היינו משום דהתם אין עושין מן הדיוט: **במסך**. פליגי בה כהנא וקמין (גיטין נב.) וסא' חד אמר מנסך ממש וחד אמר מערב:

הכא נמי תני אדם שמירת גופו עליו מתקף לה רב מרי ואימא מבעה זה המים כרתיב יבקרואו אש המסים מים תבעה אש מי כתיב מים נבעו תבעה אש כתיב מתקף לה רב וביד ואימא מבעה זה האש דכי כתיב תבעה באש הוא דרתיב אי הכי מאי המבעה וההבער וכי תימא פרושי קמפרש אי הכי ארבעה שלשה הוו וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי אי הכי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אש מאי רוח חיים אית ביה ותו מאי כהרי האש: **תני** רב אושעיא שלשה עשר אבות נייקיין שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער וריפוי שבת ובושת וארבעה דמתני' הא תליסר דתנא דידן מ"ט לא תני הני בשלמא לשמואל בדיק ממון קמייירי בנוקי גופו לא קמייירי אלא לרב ליתני תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה אדם תרי גוויי אדם תנא אדם דאויק אדם ותנא אדם דאויק שור אי הכי שור נמי ליתני תרי גוויי שור ליתני שור דאויק שור וליתני שור דאויק אדם האי מאי בשלמא אדם דאויק שור נוק הוא דמשלם אדם דאויק אדם משלם ארבעה דברים אלא שור מה לי שור דאויק שור מה לי שור דאויק אדם אידי ואידי נזק הוא דמשלם והוא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דאדם דאויק שור הוא וקתני תני הויקא דבדידים וקתני הויקא דמבילא תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נייקיין חשלומי כפל וחשלומי ארבעה וחמשה וגב וגולן ועדים וזמנין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדומע והמנסך והני תליסר עשרים וארבעה ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני תני הני בממונא קמייירי בקנסא לא קמייירי גב וגולן דמונא הוא ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא עדים

הכא נמי תני אדם שמירת גופו עליו מתקף לה רב מרי ואימא מבעה זה המים כרתיב יבקרואו אש המסים מים תבעה אש מי כתיב מים נבעו תבעה אש כתיב מתקף לה רב וביד ואימא מבעה זה האש דכי כתיב תבעה באש הוא דרתיב אי הכי מאי המבעה וההבער וכי תימא פרושי קמפרש אי הכי ארבעה שלשה הוו וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי אי הכי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אש מאי רוח חיים אית ביה ותו מאי כהרי האש: **תני** רב אושעיא שלשה עשר אבות נייקיין שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער וריפוי שבת ובושת וארבעה דמתני' הא תליסר דתנא דידן מ"ט לא תני הני בשלמא לשמואל בדיק ממון קמייירי בנוקי גופו לא קמייירי אלא לרב ליתני תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה אדם תרי גוויי אדם תנא אדם דאויק אדם ותנא אדם דאויק שור אי הכי שור נמי ליתני תרי גוויי שור ליתני שור דאויק שור וליתני שור דאויק אדם האי מאי בשלמא אדם דאויק שור נוק הוא דמשלם אדם דאויק אדם משלם ארבעה דברים אלא שור מה לי שור דאויק שור מה לי שור דאויק אדם אידי ואידי נזק הוא דמשלם והוא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דאדם דאויק שור הוא וקתני תני הויקא דבדידים וקתני הויקא דמבילא תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נייקיין חשלומי כפל וחשלומי ארבעה וחמשה וגב וגולן ועדים וזמנין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדומע והמנסך והני תליסר עשרים וארבעה ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני תני הני בממונא קמייירי בקנסא לא קמייירי גב וגולן דמונא הוא ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא עדים

ומכה נפש בהמה ישלמה: **בשלמא** ארס דאויק שור כו'. וכו' דלא דמי חיונייהו להדדי תני להו בתרתי: **ארס** דאויק אדם. כגון ה' דברים דחובל בחניו ולקמיה פירי הא ד' שומרין דר' אושעיא ארס דאויק שור הוא: **וקסני**. רבי אושעיא: אבות דמתני' הויק דבדידים **ד' שומרין** הויק דמבילא: **שלומי** ארבעה וחספה. בטובח ומוכר: **וגב**. שמשלם ע"פ עלמו ואינו משלם כפל אלא קרן בלבד וכגון שהודיע דמורה בקנס פטור כדלמירין אשר ישיעון אלהים ישלם שנים [סא] והיינו קנס ואמירין כפ' מרובה (לקמן דף מד.) פרט למרשיע את עלמו: **וגולן**. נמי אב הוא דכתיב והשיב את הגולה אשר גול (ויקרא ה.) **אונס** וחספה. כתיב חספה באונס (דברים כב) ובמפתח כתיב (שמות כב) כסף יסקל כמוהו הבחולות כמוהו בחולים של אונס דהיינו חמשים כסף: **מוציא שם רע**. כתיב ועשאו אותו מלה כסף (דברים כב): **מטמא**. מרומה: **מדמע**. מרומה בחולין: **ומנסך**. יין לע"ו ובמס' גיטין (דף נב.) מפרש אמאי לא קס ליה בדבריה מיניה. מטמא מדמע ומנסך לא כתיב בהדיא ופס"ה הוה אבות שכלל נזק הן וזק ממון כתיב בתורה (ויקרא מד) מכה נפש בהמה ישלמה. ומנסך את הין ליכא למימר אי שניסכו ביון נסך שורק זו דלא קמחסייה ולא כפרק מרובה (לקמן דף עב.) דטוען טענת גב כגב וטוען טענת גולן כגולן. והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא משכח ביה דפטור לא בטוען טענת גב ולא בטוען טענת גולן שהרי הוא חייב ככולו: **דאשא** לידיה **ביתירא**. שומר חנם אע"ג דהשתא טוען טענת גב שנגב הימנו מיהו מעיקרא כי אתא לידיה בהיתירא אלא ממונא אתא לידיה באיסורא: עדים

הכא נמי תני אדם שמירת גופו עליו מתקף לה רב מרי ואימא מבעה זה המים כרתיב יבקרואו אש המסים מים תבעה אש מי כתיב מים נבעו תבעה אש כתיב מתקף לה רב וביד ואימא מבעה זה האש דכי כתיב תבעה באש הוא דרתיב אי הכי מאי המבעה וההבער וכי תימא פרושי קמפרש אי הכי ארבעה שלשה הוו וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי אי הכי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אש מאי רוח חיים אית ביה ותו מאי כהרי האש: **תני** רב אושעיא שלשה עשר אבות נייקיין שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער וריפוי שבת ובושת וארבעה דמתני' הא תליסר דתנא דידן מ"ט לא תני הני בשלמא לשמואל בדיק ממון קמייירי בנוקי גופו לא קמייירי אלא לרב ליתני תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה אדם תרי גוויי אדם תנא אדם דאויק אדם ותנא אדם דאויק שור אי הכי שור נמי ליתני תרי גוויי שור ליתני שור דאויק שור וליתני שור דאויק אדם האי מאי בשלמא אדם דאויק שור נוק הוא דמשלם אדם דאויק אדם משלם ארבעה דברים אלא שור מה לי שור דאויק שור מה לי שור דאויק אדם אידי ואידי נזק הוא דמשלם והוא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דאדם דאויק שור הוא וקתני תני הויקא דבדידים וקתני הויקא דמבילא תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נייקיין חשלומי כפל וחשלומי ארבעה וחמשה וגב וגולן ועדים וזמנין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדומע והמנסך והני תליסר עשרים וארבעה ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני תני הני בממונא קמייירי בקנסא לא קמייירי גב וגולן דמונא הוא ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא עדים

הכא נמי תני אדם שמירת גופו עליו מתקף לה רב מרי ואימא מבעה זה המים כרתיב יבקרואו אש המסים מים תבעה אש מי כתיב מים נבעו תבעה אש כתיב מתקף לה רב וביד ואימא מבעה זה האש דכי כתיב תבעה באש הוא דרתיב אי הכי מאי המבעה וההבער וכי תימא פרושי קמפרש אי הכי ארבעה שלשה הוו וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי אי הכי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אש מאי רוח חיים אית ביה ותו מאי כהרי האש: **תני** רב אושעיא שלשה עשר אבות נייקיין שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער וריפוי שבת ובושת וארבעה דמתני' הא תליסר דתנא דידן מ"ט לא תני הני בשלמא לשמואל בדיק ממון קמייירי בנוקי גופו לא קמייירי אלא לרב ליתני תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה אדם תרי גוויי אדם תנא אדם דאויק אדם ותנא אדם דאויק שור אי הכי שור נמי ליתני תרי גוויי שור ליתני שור דאויק שור וליתני שור דאויק אדם האי מאי בשלמא אדם דאויק שור נוק הוא דמשלם אדם דאויק אדם משלם ארבעה דברים אלא שור מה לי שור דאויק שור מה לי שור דאויק אדם אידי ואידי נזק הוא דמשלם והוא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דאדם דאויק שור הוא וקתני תני הויקא דבדידים וקתני הויקא דמבילא תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נייקיין חשלומי כפל וחשלומי ארבעה וחמשה וגב וגולן ועדים וזמנין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדומע והמנסך והני תליסר עשרים וארבעה ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני תני הני בממונא קמייירי בקנסא לא קמייירי גב וגולן דמונא הוא ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא עדים

הכא נמי תני אדם שמירת גופו עליו מתקף לה רב מרי ואימא מבעה זה המים כרתיב יבקרואו אש המסים מים תבעה אש מי כתיב מים נבעו תבעה אש כתיב מתקף לה רב וביד ואימא מבעה זה האש דכי כתיב תבעה באש הוא דרתיב אי הכי מאי המבעה וההבער וכי תימא פרושי קמפרש אי הכי ארבעה שלשה הוו וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי אי הכי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אש מאי רוח חיים אית ביה ותו מאי כהרי האש: **תני** רב אושעיא שלשה עשר אבות נייקיין שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער וריפוי שבת ובושת וארבעה דמתני' הא תליסר דתנא דידן מ"ט לא תני הני בשלמא לשמואל בדיק ממון קמייירי בנוקי גופו לא קמייירי אלא לרב ליתני תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה אדם תרי גוויי אדם תנא אדם דאויק אדם ותנא אדם דאויק שור אי הכי שור נמי ליתני תרי גוויי שור ליתני שור דאויק שור וליתני שור דאויק אדם האי מאי בשלמא אדם דאויק שור נוק הוא דמשלם אדם דאויק אדם משלם ארבעה דברים אלא שור מה לי שור דאויק שור מה לי שור דאויק אדם אידי ואידי נזק הוא דמשלם והוא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דאדם דאויק שור הוא וקתני תני הויקא דבדידים וקתני הויקא דמבילא תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נייקיין חשלומי כפל וחשלומי ארבעה וחמשה וגב וגולן ועדים וזמנין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדומע והמנסך והני תליסר עשרים וארבעה ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני תני הני בממונא קמייירי בקנסא לא קמייירי גב וגולן דמונא הוא ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא עדים

הכא נמי תני אדם שמירת גופו עליו מתקף לה רב מרי ואימא מבעה זה המים כרתיב יבקרואו אש המסים מים תבעה אש מי כתיב מים נבעו תבעה אש כתיב מתקף לה רב וביד ואימא מבעה זה האש דכי כתיב תבעה באש הוא דרתיב אי הכי מאי המבעה וההבער וכי תימא פרושי קמפרש אי הכי ארבעה שלשה הוו וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי אי הכי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אש מאי רוח חיים אית ביה ותו מאי כהרי האש: **תני** רב אושעיא שלשה עשר אבות נייקיין שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נזק צער וריפוי שבת ובושת וארבעה דמתני' הא תליסר דתנא דידן מ"ט לא תני הני בשלמא לשמואל בדיק ממון קמייירי בנוקי גופו לא קמייירי אלא לרב ליתני תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה אדם תרי גוויי אדם תנא אדם דאויק אדם ותנא אדם דאויק שור אי הכי שור נמי ליתני תרי גוויי שור ליתני שור דאויק שור וליתני שור דאויק אדם האי מאי בשלמא אדם דאויק שור נוק הוא דמשלם אדם דאויק אדם משלם ארבעה דברים אלא שור מה לי שור דאויק שור מה לי שור דאויק אדם אידי ואידי נזק הוא דמשלם והוא שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דאדם דאויק שור הוא וקתני תני הויקא דבדידים וקתני הויקא דמבילא תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נייקיין חשלומי כפל וחשלומי ארבעה וחמשה וגב וגולן ועדים וזמנין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדומע והמנסך והני תליסר עשרים וארבעה ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני תני הני בממונא קמייירי בקנסא לא קמייירי גב וגולן דמונא הוא ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא עדים

[א] רש"י ד"ה ומנסך ותי' שניסכו ביון נסך שורק זו דלא קמחסייה ולא כפרק מרובה (לקמן דף עב.) דטוען טענת גב כגב וטוען טענת גולן כגולן. והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא משכח ביה דפטור לא בטוען טענת גב ולא בטוען טענת גולן שהרי הוא חייב ככולו: **דאשא** לידיה **ביתירא**. שומר חנם אע"ג דהשתא טוען טענת גב שנגב הימנו מיהו מעיקרא כי אתא לידיה בהיתירא אלא ממונא אתא לידיה באיסורא: עדים